

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

МАЗІНА ОЛЕНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 347.77.038

КОНТРАФАКЦІЯ ЯК ДІЇ, ЩО ПОРУШУЮТЬ АВТОРСЬКІ ПРАВА

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
ХАРИТОНОВА Олена Іванівна,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідуюча кафедрою права інтелектуальної власності
та корпоративного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ШИШКА Роман Богданович,
Національний авіаційний університет,
завідуючий кафедрою
господарського права і процесу

кандидат юридичних наук
ЖЕКОВ Володимир Іванович,
суддя Одеського апеляційного
господарського суду

Захист відбудеться «___» _____ 2014 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «___» _____ 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.І. Чанишева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Питання належного забезпечення ефективної правової охорони результатів інтелектуальної діяльності від неправомірного використання дедалі більше стають предметом наукових досліджень. У ХХІ столітті з розвитком технологій зберігання, швидкого відтворення та розповсюдження інформації, зокрема, об'єктів авторського права, постає питання про вироблення ефективних заходів забезпечення належного захисту цих об'єктів від контрафакції.

Історія боротьби з контрафакцією вираховується кількома століттями. Поширившись після винайдення Гуттенбергом книгодрукарства, контрафакція й на сьогоднішній день є поширеним негативним явищем у сучасному суспільстві. Дії контрафакторів мають багато пагубних наслідків. По-перше, незаконним відтворенням та розповсюдженням примірників творів завдаються майнова шкода авторам, які не отримують відповідної винагороди за створені ними твори, та моральна шкода, у випадку фіксації їх творів на примірниках з нижчою якістю порівняно з оригіналом. По-друге, особи, яким належать майнові авторські права, зазнають збитків внаслідок розповсюдження контрафактної продукції з меншою вартістю на відміну від оригінальної продукції, та не отримують у повному обсязі грошову винагороду від створених ними об'єктів авторського права, зафіксованих в оригінальних примірниках творів. По-третє, шкода може завдаватися споживачам внаслідок придбання ними контрафактного товару, який іноді може бути неналежної якості. По-четверте, страждають інтереси держави, тому що контрафактна продукція знаходиться у сфері тіньової економіки, у зв'язку з чим держава не отримує відповідних податків з продажу такої продукції. Крім того, Міжнародний альянс інтелектуальної власності періодично вносить Україну до списку особливої уваги «перелік 301» – країн з високим рівнем піратства, що є підставою для позбавлення України права безмитного імпорту продукції. Отже, контрафакція є негативним явищем з різноманітними негативними наслідками як для держави в цілому, так і для окремої особи.

Найбільшою загрозою для неправомірного розповсюдження контрафактної продукції та порушення авторських прав є мережа Інтернет. Файлообмінники з піратськими контентами нараховують більше сотні тисяч примірників аудіовізуальної продукції та нелегальних програм. Домашні мережі (LAN) в Україні також користуються попитом серед Інтернет-користувачів завдяки можливості отримати доступ до бібліотек

різноманітних об'єктів авторського права (фільмів, музики, комп'ютерних ігор тощо).

Викладене свідчить про необхідність виявлення соціально-економічних причин існування контрафакції у нашій країні та методів боротьби з даним негативним явищем. Постає питання реформування чинного законодавства у сфері авторського права з метою визначення змісту правової категорії «контрафакція» та вироблення ефективних правових засобів боротьби з незаконним ввезенням на територію України та розповсюдженням продукції, яка є контрафактною.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження є роботи відомих учених дореволюційного, радянського й сучасного періодів у сфері авторського права, права інтелектуальної власності, цивілістики: К.Н. Анненкова, Б.С. Антімонова, Н.П. Бааджи, А.О. Гордона, М.Л. Дювернуа, С.Г. Займовського, О.В. Ієвіні, О.С. Іоффе, Я.А. Канторовича, А.А. Кетрарь, А.В. Кирилюк, Д.А. Коптева, Ю.В. Олександрійського, А.В. Панкевича,

В.С. Петренка, О.О. Пиленка, К.П. Побєдоносцева, С.В. Резниченко, О.П. Сергєєва, В.І. Серебровського, Ю.Ю. Симонян, В.І. Сінайського, Г.О. Слядневої, В.Д. Спасовича, Р.О. Стефанчука, І.Г. Табашнікова, Г.О. Ульянової, А.Ф. Федоріва, Є.О. Харитонова, О.І. Харитонові, С.А. Чернишові, Г.Ф. Шершеневича, Р.Б. Шишки, О.О. Штефан та ін.

Втім, перераховані дослідження присвячені або окремим аспектам визначення категорії «контрафакція», або питанням реалізації авторських прав, їх захисту чи притягнення до відповідальності за контрафактні дії. Проте, незважаючи на таку кількість наукових робіт, які стосуються окремих аспектів зазначеної проблеми, до сьогодні в науці цивільного права не вироблено ефективного механізму захисту авторських прав від контрафакції, що й зумовлює теоретичне і практичне значення даного наукового дослідження та його актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Теоретичні та практичні питання за темою дисертації досліджувалися у межах плану науково-дослідної роботи кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права «Проблеми захисту права інтелектуальної власності в мережі Інтернет» на 2011-2015 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011-2015 роки (державний реєстраційний номер 0110U000671).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є комплексна розробка теоретичних і практичних проблем, що виникають у зв'язку зі створенням, розповсюдженням примірників контрафактної продукції, що порушують авторські права, на підставі системного узагальнення чинного цивільного законодавства та практики його застосування.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі завдання:

дослідити формування наукової концепції щодо причин виникнення, умов існування контрафакції як дій, що порушують авторські права;

визначити поняття «контрафакція» як дії, що порушують авторські права;

дати характеристику видам контрафактних дій та розмежувати їх від вільного правомірного використання об'єктів авторського права;

встановити співвідношення контрафакції з іншими видами порушень авторських прав;

дослідити судову практику застосування законодавства щодо охорони авторських прав від контрафакції;

сформулювати конкретні пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері захисту авторських прав від контрафакції.

Об'єктом дослідження є правовідносини у сфері авторського права, що виникають у зв'язку зі створенням та розповсюдженням контрафактної продукції.

Предметом дослідження є контрафакція як дії, що порушують авторські права.

Методами дослідження є загальні та спеціальні наукові методи пізнання правових явищ: діалектичний, формально-логічний, аналітико-синтетичний, історичний, порівняльного аналізу (компаративістський).

Застосування діалектичного методу із системно-функціональним підходом до аналізу досліджуваних явищ дозволило розглянути контрафакцію у сфері авторського права як порушення, визначити його місце в системі порушень права інтелектуальної власності (п.п. 2.1, 2.2). За допомогою формально-логічного методу досліджувалися процеси розвитку законодавства у сфері авторського права щодо визначення поняття контрафакції як виду порушення авторських прав (п.п. 1.2, 2.1). Аналітико-синтетичний метод дозволив здійснити аналіз сучасного стану законодавства з питань охорони авторських прав та притягнення до відповідальності за контрафакцію (п.п. 1.2, 3.2). Історичний метод дозволив дослідити особливості визначення змісту поняття «контрафакція» у конкретних історичних умовах та проаналізувати розвиток відносин, які виникають внаслідок контрафакції (п. 2.1). За допомогою методу порівняльного аналізу

досліджувалися зміст і юридична природа категорій «контрафакція», «піратство», «плагіат» у системі дій, що порушують авторські права (п. 2.2), а також при дослідженні загальних тенденцій правового регулювання контрафактних дій, що порушують авторські права за законодавством України та деяких зарубіжних країн (п.п. 2.1, 3.1, 3.2). На цій методологічній основі здійснювалися збір, обробка й аналіз емпіричного матеріалу.

Емпіричну основу дослідження складають річні звіти за 2008-2012 р.р. Державної служби інтелектуальної власності України та матеріали судової практики.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в науці цивільного права України спеціальним комплексним дослідженням контрафактних дій, які порушують авторські права, та відповідальності за їх здійснення.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку положень, висновків та пропозицій, які мають наукову новизну:

вперше:

визначено передумови та причини появи, існування та наслідки контрафакції як дії, що порушують авторські права;

запропоновано закріпити у чинному законодавстві (ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права») поряд з такими порушеннями авторських прав, як піратство та плагіат, контрафакцію як дії, що полягають у механічному відтворенні твору в повному обсязі чи у його частині з комерційною метою та дотриманням особистого немайнового права на авторство, але без згоди правоволодільця майнових прав на твір;

визначено, що ознаками контрафактного твору є ідентичність з оригіналом за зовнішніми ознаками та за якістю механічного відтворення, але його виготовлення відбувається з порушенням умов договору з правоволодільцем;

здійснено розмежування всіх примірників творів, створених унаслідок порушення авторських прав, які умовно можна розділити на три групи: по-перше, примірники творів, створені внаслідок плагіату (примірники творів, з яких видалено або неправомірно зазначено інформацію про їх автора (авторів)); по-друге, примірники творів, що створені внаслідок контрафакції (примірники творів, що: 1) перевищують кількість примірників (тираж), передбачену договором щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності; 2) розповсюджуються на території, не передбаченій договором; 3) виготовлені на іншому матеріальному носії, ніж передбачено в договорі); по-третє, примірники творів, створені внаслідок

піратства (примірники, отримані шляхом видозміни об'єктів авторського права та/ або суміжних прав);

удосконалено:

визначення піратства у сфері авторського права як дій, спрямованих на відтворення та розповсюдження з комерційною метою примірників творів, які внаслідок видозміни явно відрізняються за якістю та зовнішньою формою від оригіналу примірника твору;

набуло подальшого розвитку:

класифікація дій, що є контрафакцією, зокрема, залежно від: обсягу тиражу, території розповсюдження, матеріального носія примірника твору;

визначення суб'єкта контрафакції, яким може бути як особа, що володіє авторськими правами, так й інша особа, якій вони не належать;

концепція про співвідношення контрафакції та піратства як окремих порушень авторських прав. Для розмежування піратства та контрафакції запропоновано три критерії: якість механічного відтворення, яка при контрафакції залишається незмінною порівняно з оригіналом; зовнішній вигляд примірника твору, який при контрафакції є ідентичним оригінальному, а при піратстві має відмінні ознаки; прагнення контрафактора ввести в оману споживача при розповсюдженні контрафактних примірників;

концепція про співвідношення контрафакції та плагіату як окремих видів порушень, що відрізняються за видами порушених прав. При контрафакції має місце неправомірне механічне відтворення твору у повному обсязі або у частині з дотриманням особистих немайнових прав, зокрема з додержанням права авторства. При плагіаті може бути неправомірне механічне відтворення твору або його завуальована зміна без дотримання особистих немайнових прав, тобто права авторства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання висновків і пропозицій дисертаційної роботи у:

науково-дослідній сфері – теоретичні положення та висновки можуть стати основою для подальших наукових досліджень механізму цивільно-правового захисту авторських прав від контрафакції;

правотворчій діяльності – для удосконалення чинного цивільного законодавства України (зокрема, Цивільного кодексу України, Закону України «Про авторське право і суміжні права»);

навчальному процесі – при викладанні нормативної дисципліни «Цивільне право України», спеціальних курсів «Право інтелектуальної власності», «Правова охорона інтелектуальної власності у мережі Інтернет», «Участь адвоката в захисті прав інтелектуальної власності», при підготовці

робочих програм, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій із зазначених дисциплін.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію підготовлено та обговорено на кафедрі права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Теоретичні висновки, сформульовані в дисертації, доповідалися та обговорювалися на наукових конференціях, засіданнях круглих столів: II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності» (м.Одеса, 11 червня 2011 р.); Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького складу, присвяченої 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 20-21 квітня 2012 р.); Міжнародній науковій конференції «Римське право і сучасність» (м. Одеса, 11 травня 2012 р.); засіданні Круглого столу «Проблеми вдосконалення цивільного законодавства України» (м. Одеса, 12 травня 2012 р.); III Всеукраїнській конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату» (м. Одеса, 9 жовтня 2012 р.); засіданні Круглого столу «Методологічні засади вдосконалення цивільного законодавства України на сучасному етапі» (м. Одеса, 9 жовтня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Одинадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 23-24 листопада 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «VIII Прибузькі юридичні читання» (м. Миколаїв, 23-24 листопада 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика сучасної правотворчої та правозастосовчої діяльності» (м. Харків, 09-10 листопада 2012 р.); Міжнародній науковій конференції, присвяченій 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права» (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату» (м.Одеса, 26 квітня 2013 р.); засіданні Круглого столу «Нова редакція Конституції України та вдосконалення цивільного законодавства: проблеми гармонізації» (м.Одеса, 14 вересня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Духовні засади сучасного правогенезису» (IX Прибузькі юридичні читання) (м. Миколаїв, 29-30 листопада 2013р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації викладені у 5 наукових статтях, з яких 4 статті опубліковано у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, одну статтю опубліковано у зарубіжному

виданні, а також у 13 тезах доповідей на наукових, науково-практичних конференціях, засіданнях круглих столів.

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, що включають шість підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 223 сторінки. Список використаних джерел налічує 258 найменувань і займає 33 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність дисертаційного дослідження, зазначається зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначаються мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, характеризуються методи та емпіричне підґрунтя дисертаційної роботи, формулюється наукова новизна одержаних результатів, висвітлюється їх практичне значення, зазначається про апробацію результатів дослідження, публікації та структуру дисертації.

Розділ 1 «Огляд літератури за темою дослідження та визначення правових засад боротьби з контрафакцією» складається з двох підрозділів, в яких аналізується ступінь розробки тематики дослідження та визначаються правові засади боротьби з контрафакцією у сфері авторського права.

Підрозділ 1.1. «Огляд літератури за темою та вибір напрямків дослідження» присвячено розвитку наукової думки щодо контрафакції та вибору напрямків дослідження з урахуванням сучасних тенденцій розвитку авторського права.

У підрозділі запропоновано виділяти три етапи у розвитку наукової думки та законодавства щодо контрафакції в авторському праві.

Перший етап – дореволюційний, епоха Російської імперії, протягом якого сформувалися наукові погляди щодо визначення контрафакції як правової категорії, а також встановлено норми про відповідальність та наслідки контрафакції. У той час обґрунтування незаконності дій контрафакторів сприяло формуванню різноманітних теорій щодо з'ясування суті авторського права. Було розроблено концепцію боротьби з контрафакцією в авторському праві та визнання контрафакції як неправомірних дій.

Другий етап – радянський період, якій умовно тривав з 1917 року по 1991 рік. Протягом зазначеного періоду було скасовано все законодавство Російської імперії, а цивільне законодавство, що діяло у ті часи частково врегульовувало відносини з авторського права та не розвивалося так стрімко, як у дореволюційні часи. Більша частина досліджень оминала своєю увагою

питання контрафакції в авторському праві, і лише автори деяких підручників розкривали це поняття в історичному ракурсі за законодавством Російської імперії. У радянському законодавстві, на відміну від законодавства Російської імперії, про контрафакцію не йшлося.

Третій етап – сучасний, умовно розпочався з 1991 року із здобуттям Україною незалежності, переходом до ринкових відносин, скасуванням торгових бар'єрів та налагодженням економічного співробітництва з іншими країнами. Проблеми в сфері економіки кожної з пострадянських держав обумовили появу на ринку підробок відомих товарів, примірників аудіовізуальних творів, що змусило окремих фізичних осіб віддавати перевагу більш дешевій контрафактній продукції порівняно з оригінальною. Одночасно вироблення нелегальної контрафактної продукції було засобом для отримання доходу більшості з тих, хто, втративши роботу, нелегально займався виготовленням такої продукції. Таким чином, причини появи контрафакції в Україні носять комплексний соціально-економічний характер.

Наукові праці у цей період мають різноплановий характер, зокрема, деякі з них присвячуються авторському праву або торкаються окремих питань охорони авторських прав. На рівні окремих публікацій, що не носять монографічного характеру, розглядаються питання боротьби з порушеннями авторських прав. Також питання контрафакції досліджується представниками інших галузей права.

У підрозділі 1.2. «Правові засади боротьби з контрафакцією у сфері авторського права» аналізується чинне законодавство у сфері авторських прав та запобігання контрафакції як дій, що їх порушують.

У підрозділі виділяється три рівні боротьби з контрафакцією.

Перший рівень – міжнародний. Звернуто увагу на підпис та ратифікацію Україною більшої частини конвенцій, які визначають та спрямовані на боротьбу з контрафакцією в авторському та суміжних правах.

Другий рівень – регіональний (у рамках СНД). На цьому рівні частина країн колишнього Радянського Союзу приймає модельне законодавство у сфері інтелектуальної власності та різноманітні програми боротьби з контрафакцією.

Третій рівень – національний. В Україні сьогодні діє спеціальне законодавство у сфері авторського та суміжних прав, зокрема, закони та підзаконні нормативно-правові акти, які визначають компетенцію певних посадових осіб у сфері боротьби з контрафакцією. Крім того, періодично затверджуються певні програми, в яких визначаються напрямки дії щодо боротьби з контрафакцією. Однак, зазначені заходи, на жаль, не є результативними.

Розділ 2 «Загальна характеристика контрафактних дій» складається з двох підрозділів та присвячений дослідженню формування змісту категорії «контрафакція» в авторському праві та розмежуванню її з суміжними порушеннями авторських прав.

У підрозділі 2.1. *«Формування змісту категорії «контрафакція» в авторському праві»* проаналізовано формування поглядів на контрафакцію як дій, що порушують авторські права.

Встановлено, що контрафакція як вид порушення у сфері авторських правовідносин виникла лише з появою технічних можливостей для відтворення об'єктів авторського права, що сприяло швидкому та дешевому розповсюдженню екземплярів окремих творів значної кількості.

Звернуто увагу на те, що об'єктом контрафактних дій спочатку були тільки книги, як єдина на той час форма закріплення інформації у письмовому вигляді та технічний засіб для просвіти населення. При цьому контрафактори, на відміну від оригінальних видавників, економили на придбанні необхідного рукопису, перевірці його з іншими джерелами, виправленні помилок тощо. Контрафактори отримували більш високий прибуток, ніж уповноважені видавники, за рахунок більш низької вартості товару. Розповсюдженню контрафакції як негативного явища сприяла епоха Відродження, коли твори класиків користувалися попитом.

Обґрунтовано, що наслідком контрафакції було порушення інтересів авторів, видавців та продавців, адже у більшості випадків, на відміну від сучасного стану, всі витрати на видання книжок покладалися на видавців. Основним фактором та умовою для процвітання контрафакції у тогочасний період було те, що в юридичній літературі не сформувалась концепція охорони авторських прав, а відповідні норми у законодавстві були відсутні.

Доведено, що існуванню контрафакції та негативному ставленню до неї з боку авторів та видавництв сприяло вироблення вченими у той час теоретичних підходів до врегулювання відносин літературної власності та розробка механізмів охорони прав авторів і видавництв шляхом надання привілеїв для друку твору, а згодом й прийняття спеціального законодавства про охорону авторських прав. Першою формою охорони авторських прав були привілеї, що видавалися на певні видання та існували доволі тривалий період часу до прийняття законодавства про авторське право, яке містило норми про боротьбу з контрафакцією.

У підрозділі сформульовано авторське визначення контрафакції як дій, що полягають у механічному відтворенні твору в повному обсязі чи у його частині з комерційною метою та дотриманням особистого немайнового права на авторство, але без згоди правоволодільця майнових прав на твір.

У підрозділі 2.2. «Співвідношення категорії «контрафакція» з деякими іншими видами порушень авторських прав» з'ясовується співвідношення категорій «контрафакція», «піратство» та «плагіат» та робляться висновки щодо доцільності розмежування даних дій, якими порушуються авторські права.

Запропоновано всі примірники творів, виготовлених та/або розповсюджених з порушенням авторських прав, залежно від виду дії та їх наслідків, поділити на три групи. Зроблено висновок про те, що для розмежування піратства та контрафакції можна визначити два критерії: якість механічного відтворення; наявність наміру контрафактора ввести в оману споживача.

Запропоновано визначення піратства як дій, спрямованих на відтворення та розповсюдження з комерційною метою контрафактних примірників творів, які явно відрізняються за якістю від оригіналу примірника твору, що не дозволяє ввести в оману споживача. При класифікації дій, які є піратством в авторському праві, запропоновано застосовувати наступні критерії для класифікації:

1) залежно від способу відтворення примірнику твору вирізняється запис твору на цифровому носії, фотографування примірнику твору, копіювання ручним способом (наприклад, створення піратської копії картини живопису) та ін.

2) залежно від об'єкта піратських дій – піратство у сфері літератури, комп'ютерних програм, аудіо-, відео- піратство та ін.

3) за змістом піратських дій, які вчиняються щодо створеного примірника твору, – оприлюднення, незаконне розмноження, передання у найм та ін.

Досліджено плагіат як вид порушення у сфері авторських прав, що вчиняється оприлюдненням (опублікуванням), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. Законодавець виділяє дві ознаки плагіату: оприлюднення (опублікування твору); під іменем особи, яка не є автором цього твору. Як правопорушення, плагіат характеризується наступними ознаками: це посягання на об'єкт авторського права; це завжди активна дія, форму якої законодавець визначив як оприлюднення (опублікування) твору; дія, яка є зовнішнім проявом плагіату, є незаконною (протиправною); незаконна дія може проявлятися в оприлюдненні (опублікуванні) твору, як повністю, так і частково; оприлюднення (опублікування твору) твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. На думку автора, наявність зазначених кваліфікуючих ознак дозволяє проаналізувати кожен з випадків плагіату та кваліфікувати його як правопорушення.

Узагальнено підстави класифікації плагіату наступним чином: за обсягом використаного матеріалу (повний та частковий); залежно від способу відтворення твору (прямий та завуальований); за фактом умислу у діях (умисний чи ненавмисний); залежно від виду твору (плагіат у творах наукового характеру; плагіат у творах художнього характеру) тощо.

Зроблено висновок про те, що плагіат є окремим видом порушення авторських прав. Факт наявності плагіату у творах підлягає встановленню у судовому порядку. У випадку позитивного вирішення експертів зазначені примірники творів будуть вважатися такими, що випущені в обіг з порушенням прав інтелектуальної власності.

Розмежовано контрафакцію та плагіат як окремі види порушень, що відрізняються за видами прав, які порушуються. При контрафакції відбувається механічне відтворення твору в повному обсязі або у частині з дотриманням особистих немайнових прав, зокрема, з додержанням права авторства. При плагіаті може бути механічне відтворення твору або його завуальована зміна без дотримання особистих немайнових прав, тобто права авторства. Крім цього, основною метою контрафакції є отримання майнового прибутку без відома автора, а основною метою плагіату є отримання немайнових благ та можливих матеріальних благ уже в другу чергу.

Розділ 3 «Наслідки контрафакції як дій, що порушують авторські права» складається з двох розділів, у яких аналізується практика застосування цивільно-правових способів захисту та порядок і умови притягнення до цивільної, кримінальної та адміністративної відповідальності.

У підрозділі 3.1. «Застосування цивільно-правових способів захисту порушених авторських прав» досліджується практика застосування окремих цивільно-правових способів захисту.

Аналізуються порушення авторських прав та здійснюється їх класифікація. Розглядається склад правопорушення та досліджуються його елементи. Здійснюється розмежування між мірами захисту і мірами відповідальності за функціями, підставами та наслідками застосування. Підкреслюється немайнова природа мір захисту та їх спрямованість на відновлення можливостей правоволодільця реалізовувати права інтелектуальної власності (зокрема, це визнання права, відновлення становища, яке існувало до порушення, припинення дій, які порушують авторські права тощо).

Розглядаються окремі проблеми застосування загальних цивільно-правових способів захисту цивільних прав та спеціальні способи захисту прав інтелектуальної власності, зокрема: визнання авторства на твір,

опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення авторських прав та зміст судового рішення щодо такого порушення, застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню авторських прав та збереження відповідних доказів та ін.

У підрозділі 3.2. «Притягнення до відповідальності за порушення авторських прав внаслідок контрафакції» здійснюється галузева диференціація за порушення авторських прав внаслідок контрафакції.

Підкреслюється майнова природа наслідків притягнення до цивільно-правової відповідальності. Як міри цивільно-правової відповідальності, розглядаються покладення обов'язку відшкодування збитків або виплати компенсації (разового грошового стягнення) за контрафакцію, компенсація завданої моральної шкоди. Здійснюється порівняння з цивільно-правовою відповідальністю за контрафакцію за законодавством Російської імперії та законодавством зарубіжних країн.

При дослідженні питання притягнення до кримінальної та адміністративної відповідальності аналізується законодавство Російської імперії, деяких зарубіжних країн (Молдови, Російської Федерації та ін.) Розглядається порядок притягнення до відповідальності за контрафакцію на прикладі окремих судових справ.

Робиться висновок про необхідність розмежування відповідальності за окремі види порушень авторських прав, зокрема плагіат, контрафакцію та піратство.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** викладено узагальнені результати дисертаційного дослідження, сформульовано найбільш важливі положення та пропозиції.

1. Аналіз норм міжнародних актів та актів законодавства України у сфері охорони авторських прав дозволив дійти висновку про те, що правове регулювання відносин у сфері охорони та використання об'єктів авторського права в Україні відповідає міжнародним стандартам. На законодавчому рівні в Україні створено необхідні умови для боротьби з контрафакцією.

2. Соціально-економічними причинами контрафактних дій є: низький рівень доходів фізичних осіб, наявність умов для тіньової економіки, менша ціна контрафактної продукції порівняно з оригінальною, неповага до чужої творчої праці, відсутність жорсткого контролю з боку Державної служби інтелектуальної власності та інших державних органів за обігом примірників творів, відсутність механізму захисту авторських прав у цифровому середовищі, зокрема мережі Інтернет та ін. З розвитком технологій форми

вираження контрафактних примірників змінилися від звичайних друкованих до цифрових, що ускладнює контроль за їх оборотом.

3. Порівняльний аналіз окремих видів порушень авторських прав дозволив дійти висновку, що у чинному законодавстві про авторське право доцільно чітко розмежувати такі неправомірні дії, як контрафакція, піратство та плагіат, що порушують авторські права, шляхом законодавчого закріплення визначення перелічених понять у Законі України «Про авторське право і суміжні права».

4. Системний аналіз доктринальних визначень контрафакції дозволив запропонувати авторське визначення цієї категорії як дій, що полягають у механічному відтворенні твору в повному обсязі чи у його частині з комерційною метою та дотриманням особистого немайнового права на авторство, але без згоди правоволодільца майнових прав на твір. Контрафактний твір ідентичний оригінальному за зовнішніми ознаками та за якістю відтворення. Відмінності від оригінального твору полягають у порушенні контрафактором умов договору щодо обсягу тиражу, території розповсюдження примірників чи виготовлення на іншому матеріальному носії.

Видається доцільним виділити такі підстави класифікації піратства, як: спосіб відтворення примірнику твору, об'єкт та зміст піратських дій. Відмінності контрафакції від піратства полягають у якості механічного відтворення та наявності наміру контрафактора ввести у обіг споживача продукції.

Підставами класифікації плагіату є обсяг використаного матеріалу, спосіб відтворення твору, факт наявності умислу в діях, вид твору. Відмінність контрафакції і плагіату полягає у виді прав, що порушуються. На відміну від контрафакції, при плагіаті порушуються немайнові авторські права, а мета отримання грошової винагороди має вторинне значення.

5. Ретроспективний аналіз законодавства про авторське право дозволив дійти висновку, що контрафакторами можуть бути як автор (правоволоділець), так і особи, з якими він перебуває у договірних відносинах, або інші особи, з якими не існує договірних зобов'язань відносно твору, що став об'єктом контрафактних дій.

6. Поява нових способів захисту авторських прав від контрафакції (зокрема, видалення об'єктів авторського права з Інтернет-сайту) зумовлена ускладненням суспільних відносин у даній сфері, зокрема, появою цифрового способу розповсюдження об'єктів авторського права.

7. Наявність законодавчих норм у сфері авторського права, спрямованих на визначення контрафакції як окремого порушення авторських прав та

посилення відповідальності за їх вчинення, не здатне вирішити існуючу проблему контрафакції. Видається доцільним для боротьби з контрафакцією у комплексі з цими заходами посилити контроль Державною службою інтелектуальної власності України за виготовленням та, особливо, розповсюдженням примірників об'єктів авторського права.

8.Пропонується внести зміни до ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права», зокрема, замінити термін «контрафактний примірник твору, фонограми, відеограми» терміном «примірник твору, фонограми, відеограми, який перебуває у цивільному обороті з порушенням авторських та/або суміжних прав».

9.Запропоновано доповнити ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» наступними термінами:

- контрафактний примірник твору – примірник твору, що є ідентичний з оригіналом за зовнішніми ознаками та якістю механічного відтворення, відтворений, опублікований і (або) розповсюджуваний з порушенням умов договору з правоволодільцем, у тому числі примірники захищених в Україні творів, фонограм і відеограм, що ввозяться на митну територію України без згоди автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав, зокрема з країн, в яких ці твори, фонограми і відеограми ніколи не охоронялися або перестали охоронятися;

- піратський примірник твору – примірник твору, створений шляхом видозміни об'єктів авторського права та/ або суміжних прав;

- примірник твору, що містить плагіат – оприлюднений (опублікований) примірник твору або його частини, з яких видалено або в яких неправомірно зазначено недостовірну інформацію про їх автора (авторів).

10.Запропоновано внести зміни до статті 50 «Порушення авторського права і суміжних прав» Закону України «Про авторське право та суміжні права». У переліку порушень авторського права і (або) суміжних прав, що дає підстави для судового захисту, пропонується визначення категорій «плагіат» та «піратство у сфері інтелектуальної власності» викласти у наступній редакції:

- піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав – опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення з комерційною метою, які внаслідок видозміни явно відрізняються за якістю та зовнішньою формою від оригіналу примірника твору;

– плагіат – оприлюднення (опублікування) примірника твору або його частини, з яких видалено або неправомірно зазначено недостовірну інформацію про їх автора (авторів);

доповнити перелік таким видом порушення як контрафакція:

– контрафакція у сфері авторського права і (або) суміжних прав – дії, що полягають у механічному відтворенні твору в повному обсязі чи у його частині з комерційною метою та дотриманням особистого немайнового права на авторство, але без згоди правоволодільця майнових прав на твір, зокрема таких, що перевищують кількість примірників (тираж), передбачену договором щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності; розповсюджуються на території, не передбаченій договором або ввезенні на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права; виготовлені на іншому матеріальному носії, ніж передбачено в договорі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

- Мазіна О.О. Контрафакція та права авторські: огляд літератури періоду Російської імперії / О. О. Мазіна // Університетські наукові записки. – 2012. – № 4 (44). – С. 193–198.
- Мазіна О.О. Формування положень про цивільно-правову відповідальність за контрафакцію в авторському праві / О.О. Мазіна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право – 2012. – Вип. 19. – Т. 2. – С. 82–84.
- Мазіна О.О. Причини виникнення та існування контрафакції у сфері авторського права / О.О. Мазіна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2012. – Вип. 18. – С. 98–100.
- Мазіна О.О. Формування змісту категорії «контрафакція» в авторському праві Російської імперії / О.О. Мазіна // Митна справа. – 2012. – № 6 (ч. 2, кн. 2). – 2012. – С. 336–342.
- Мазіна Е.А. О соотношении контрафакции и пиратства в авторском праве Украины / Е. А. Мазина // *Legea si Viata*. – 2013. – № 10. – С. 40–42.
- Мазіна О.О. Судовий захист авторських прав / О.О. Мазіна // Актуальні проблеми права інтелектуальної власності : Матер. 2-ої Всеукр. наук.-практ. конф. (11 червня 2011 р., м. Одеса), 2011. – С. 80–81.
- Мазіна О.О. Визначення порушень у сфері інтелектуальної власності як один з перспективних напрямків наукових досліджень / О.О. Мазіна // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар.наук.конф. проф.-викл. складу

- (м.Одеса, 20-21 квітня 2012 р.). Т. 3/ відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 178–179.
- Мазіна О.О. Класифікація порушень у сфері інтелектуальної власності / О.О. Мазіна // Римське право і сучасність (Шерешевські читання): Матер. Міжнар. наук. конф. (11 травня 2012 р., м. Одеса), 2012. – Ч. 1. – С. 128.
- Мазіна О.О. Загальна характеристика поняття та видів контрафактної продукції / О.О. Мазіна // Проблеми вдосконалення цивільного законодавства України: Матеріали круглого столу 12 травня 2012 р. – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 172–174.
- Мазіна О.О. Щодо визначення негативних наслідків контрафакції для окремих суб'єктів цивільного права / О.О. Мазіна // Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (9 жовтня 2012 р., м. Одеса.) / за заг. ред. О.І. Харитонової. – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 290–292.
- Мазіна О.О. Щодо визначення контрафактора як суб'єкта правопорушення у сфері авторського права / О.О. Мазіна // Методологічні засади вдосконалення цивільного законодавства України на сучасному етапі: матеріали круглого столу (9 жовтня 2012 р., м. Одеса) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонova. – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 220–222.
- Мазіна О.О. Контрафакція в авторському праві: щодо визначення напрямків дослідження / О.О. Мазіна // Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез Міжнародної наукової конференції «Одинадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 23-24 листопада 2012 року): у 4-х частинах. – Частина третя. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. – С. 130–131.
- Мазіна О.О. Щодо визначення категорії «контрафакція» у законодавстві та праві Російської імперії / О.О. Мазіна // Людина, суспільство, держава: публічно-правовий аспект: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «VIII Прибузькі юридичні читання», 23-24 листопада 2012 року / Відп. ред. д-р юрид.наук, доц. О.В. Козаченко. – Миколаїв: Іліон, 2012. – С. 92–94.
- Мазіна О.О. Щодо застосування механічного підходу при визначенні дій контрафакцією / О.О. Мазіна // Теорія і практика сучасної правотворчої та правозастосовчої діяльності: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 09-10 листопада 2012 року. – У 3-х т. – Х.: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2012. – Т. 2. – С. 71–73.

- Мазіна О.О. Огляд системи нормативно-правових актів, спрямованих на боротьбу з виготовленням та розповсюдженням контрафактної продукції у сфері авторського права / О.О. Мазіна // Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права: матер. Міжнар. наук. конф. (м.Одеса, 30 листопада 2012 р.) Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін; Націон.ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 598–600.
- Мазіна О.О. Щодо визначення поняття «контрафактна продукція» в авторському праві / О.О. Мазіна // Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 квітня 2013 р., м. Одеса) / за заг.ред. О.І. Харитонової. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2013. – С. 126–128.
- Мазіна О.О. Притягнення до кримінальної відповідальності за контрафакцію за законодавством Російської імперії / О.О. Мазіна // «Нова редакція Конституції України та вдосконалення цивільного законодавства: проблеми гармонізації»: матеріали круглого столу (13 вересня 2013 р., м. Одеса). – Одеса: Фенікс, 2013. – С.162–165.
- Мазіна О.О. Деякі питання історії становлення і розвитку поняття «контрафакція» у цивільному праві / О.О. Мазіна // Духовні засади сучасного правогенезису: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «ІХ Прибузькі юридичні читання» (29-30 листопада 2013 р., м. Миколаїв) / відп. ред. д-р юрид. наук, проф., С.В. Ківалов. – Миколаїв: Іліон, 2013. – С. 232–234.

АНОТАЦІЯ

Мазіна О.О. Контрафакція як дії, що порушують авторські права. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2014.

Дисертація є спеціальним комплексним дослідженням контрафактних дій, які порушують авторські права, та відповідальності за їх здійснення.

Досліджено наукову концепцію щодо причин виникнення, умов існування та наслідків контрафакції як дій, що порушують авторські права.

Надане авторське визначення понять «контрафакція» як дій, що порушують авторські права, та інших порушень авторських прав –

«піратство» і «плагіат». Визначено відмінності від дій з вільного правомірного використання творів. Охарактеризовано окремі види контрафакції, піратства і плагіату та запропоновано підстави для їх класифікації, а також для розмежування контрафакції від інших дій, що порушують авторські права.

Досліджено порядок здійснення цивільно-правового захисту та застосування мір відповідальності за порушення авторських прав внаслідок контрафакції.

Сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері захисту авторських прав від контрафакції.

Ключові слова: твори, авторські права, порушення прав, контрафакція, піратство, плагіат, способи захисту, відповідальність.

АННОТАЦИЯ

Мазина Е.А. Контрафакция как действия, нарушающие авторские права. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс, семейное право, международное частное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2014.

Диссертация является специальным комплексным исследованием контрафактных действий, нарушающих авторские права, и ответственности за их осуществление.

Исследовано понятие контрафакции, его признаки и содержание отдельных действий, являющихся контрафактными. Сформулировано понятие контрафакции как механического воспроизведения произведения: в полном объеме или в его части, с коммерческой целью и соблюдением авторства, но без согласия правообладателя. Установлено, что в зависимости от вида контрафактных действий, различают контрафактные произведения, превышающие по количеству тираж, предусмотренный условиями договора; распространяющиеся вне территории, определенной договором; изготовленные на ином материальном носителе, чем предусмотрено в договоре. Установлено, что признаками экземпляров контрафактных произведений является идентичность оригиналу по внешнему виду, качеству и способу механического воспроизведения.

Обобщены основания для классификации действий, составляющих контрафакцию, плагіат и піратство. Предложено авторское определение піратства и плагіата как действий, нарушающих авторские права.

Разграничены контрафакция и иные нарушения авторских прав, в частности, пиратство и плагиат. Пиратство и контрафакция различаются в зависимости от качества механического воспроизведения, внешнего вида экземпляра произведения, попытки контрафакторов ввести в заблуждение при распространении контрафактных экземпляров. Контрафакцию от плагиата отличает факт соблюдения личных неимущественных прав.

Обосновано, что контрафакторами могут являться не только физические или юридические лица, незаконно использующие произведения, но и непосредственно обладатель авторских прав.

Изучена судебная практика по применению мер защиты и мер ответственности за контрафакцию и иные нарушения авторских прав. Рассмотрены общие способы защиты гражданских прав и специальные способы защиты авторских прав. Проанализированы нормы уголовного законодательства и законодательства об административных правонарушениях в части привлечения к ответственности за контрафакцию и иные действия, нарушающие авторские права. Проведено сравнение с нормами зарубежного законодательства, предусматривающими ответственность за нарушение авторских прав.

Сформулированы конкретные предложения по усовершенствованию законодательства в сфере защиты авторских прав от контрафакции.

Ключевые слова: произведения, авторские права, нарушение прав, контрафакция, пиратство, плагиат, способы защиты, ответственность.

SUMMARY

Mazina O.O. Counterfeiting as actions that violate copyright. – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.03 – civil law and civil procedure, family law, private international law. – National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2014.

The thesis represents a special comprehensive analysis of counterfeiting actions that violate copyrights and responsibilities for them.

The thesis is examined the scientific conception counterfeiting origin causes as actions that violate copyrights and their consequences.

The author suggested definition of «counterfeiting» as actions that violate copyrights and other violations such as «piracy» and «plagiarism». In the research the distinctions of named actions and legal usage of a work were determined.

Separate kinds of counterfeiting, plagiarism and piracy were characterized; the criteria of its classifications and differentiations were suggested. The author also set up the demarcation counterfeiting with other actions that violate copyrights.

The procedure of prosecution for copyright violation as a result of counterfeiting and liability for such actions was analyzed.

According to the results of the research the author makes conclusions and suggests practical recommendations for improving the current civil legislation and protecting copyright from counterfeiting.

Key words: works, copyright, rights violation, counterfeiting, piracy, plagiarism, protection modes, liability.